

Brocki, Zygmunt

"Nauka o stylach w retorykach polskich XVII wieku", Zbigniew Rynduch, Gdańsk 1967 : [recenzja]

Kwartalnik Historii Nauki i Techniki 14/2, 393-394

1969

Artykuł umieszczony jest w kolekcji cyfrowej Bazhum, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych tworzonej przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego.

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie ze środków specjalnych MNiSW dzięki Wydziałowi Historycznemu Uniwersytetu Warszawskiego.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

nauki (18), *Finansowanie i Informacja* (po 17 poz.), *Szkolnictwo* (16), *Ekonomika i Socjologia nauki* (po 14 poz.).

Drugi indeks, geograficzny, ułożony jest według nazw krajów ugrupowanych w obrębie odpowiednich części świata. Przy poszczególnych hasłach (nazwach części świata lub krajów) wymienione są numery publikacji zarejestrowanych w *Bibliografii*, w których nazwa danej części świata lub danego kraju występuje bądź w tytule, bądź w spisie treści, podanym w części II *Bibliografii*. (Nie jest to więc indeks biorący pod uwagę miejsce wydania publikacji, lecz jej treść dotyczącą jakiegos kraju lub całej części świata).

Tak np. pod hasłem *Poland* znajdujemy pięć pozycji, których treść odnosi się m.in. do Polski, przy czym jedna tylko z tych publikacji została wydana w Polsce (jest to *Bibliografia artykułów zawartych w „Nauce Polskiej”, t. I—XX*). Największa liczba publikacji wykazanych w indeksie geograficznym dotyczy Związku Radzieckiego (23 poz.), potem dopiero idą Stany Zjednoczone, Belgia i Francja z liczbą pozycji o połowę mniejszą (odpowiednio: 12, 11 i 10), W. Brytania (9), Czechosłowacja, NRF i Szwajcaria (po 8 poz.).

Jeżeli natomiast weźmiemy pod uwagę nie treściowy związek poszczególnych publikacji z danym krajem, lecz ich miejsce wydania, to otrzymamy odmienne dane. I tak 2/3 wszystkich pozycji zarejestrowanych w *Bibliografii* ukazały się w Stanach Zjednoczonych (101 poz.), 1/5 we Francji i Belgii (razem 31 poz.), w ZSRR — 5, w W. Brytanii — 4, w NRF, Polsce i Szwecji po 3, w Czechosłowacji i na Węgrzech — po 2 poz. Dane te pozwalają sądzić, że omawiana *Bibliografia bibliografii z zakresu naukoznawstwa* nie uwzględniła w dostatecznej mierze odpowiednich publikacji z krajów socjalistycznych, w tym przede wszystkim z ZSRR, gdzie — jak wiadomo — zainteresowanie problemami naukoznawstwa jest bardzo duże. Mimo to analiza *Bibliografii* może dać podstawę do pewnych ogólniejszych wniosków dotyczących rozwoju piśmiennictwa z zakresu naukoznawstwa, a w konsekwencji — samego naukoznawstwa. Już sam fakt opracowania i opublikowania tak obszernej bibliografii bibliografii z tej dziedziny świadczy o osiągnięciu przez nią pewnego stopnia dojrzałości, a zróżnicowana tematyka publikacji objętych *Bibliografią*, uwidoczniona w indeksie przedmiotowym, wskazuje na tendencję do szerokiego ujmowania zakresu naukoznawstwa.

Maria Dembowska

NOTATKI BIBLIOGRAFICZNE

Zbigniew Rynduch, *Nauka o stylach w retorykach polskich XVII wieku*. Gdańskie Towarzystwo Naukowe, Gdańsk 1967, ss. 129.

Jak pisze we *Wstępie* autor wymienionej pracy, omawia ona problem, w jakiej mierze siedemnastowieczni autorzy podręczników wymowy (autor określa je terminem: retoryki) „kształtowali tradycje wymowy i stylu, wywiedzione z antyku, modyfikowane w średniowieczu i renesansie”. W Polsce w XVII w. wymowa miała wiele manier stylowych, istniało wiele stylów zdecydowanie złych, często potępianych w teorii wymowy, ale żywych w praktyce szkolnej i obyczajowej — pisze dalej autor i tak określa główny cel tej pracy: „...udokumentowanie i zegzemplifikowanie powyższych tez łącznie z próbą dopracowania się wstępnych wniosków dotyczących nauki o stylach mówionych oraz ich funkcji artystycznej i społecznej”.

Zamieszczony w książce wykaz źródeł obejmuje 46 rękopisów i 51 źródeł drukowanych, wykaz literatury — 43 pozycje (m.in. dwie prace własne autora: *Jana Kwiatkiewicza „Phoenix rhetorum” jako traktat o wymowie barokowej z 1962 r.*

i *Nauka o stylach Mikołaja Caussinusa i jej znajomość w Polsce XVII w.* z 1964 r.). Wśród źródeł wymieniona jest *Rhetorica* J. Caesariusa z 1538 r., lecz w tekście książki nie ma o niej wzmianki; odwrotnie natomiast: w tekście na s. 28 wspomniana jest praca Adama Romera ze Stężycy *De ratione recte eleganterque scribendi ac legendi* z 1590 r., lecz nie umieszczono jej w wykazie źródeł.

Należy nadmienić, że według T. Bieńkowskiego, autora artykułu *Działalność naukowa Adama Romera ze Stężycy, teoretyka wymowy i profesora Uniwersytetu Jagiellońskiego* („Kwartalnik Historii Nauki i Techniki”, nr 1/1968), „podręcznik Caesariusa odegrał dużą rolę w nauczaniu teorii wymowy w Uniwersytecie Jagiellońskim w drugiej połowie XVI w. i w XVII w.”; jeśli zaś idzie o Romera, profesora tego uniwersytetu do 1610 r. — to podczas gdy *De ratione recte eleganterque scribendi ac legendi* jest gramatyką języka łacińskiego, gdzie autor, jak pisze Z. Rynduch, zamieścił „wiele wskazówek dotyczących elegancji wyrażania się” — jego podręcznikiem wymowy jest dopiero *De informando oratore* z 1593 r., według T. Bieńkowskiego „najbardziej dojrzałe i reprezentatywne dzieło Romera”, pierwszego polskiego uczonego, który opublikował (właśnie w tym dziele) kompletny wykład teorii wymowy, obejmujący wszystkie jej części, a więc naukę o wynajdywaniu tematów przemówień, naukę o układzie treści i kompozycji przemówień i naukę o stylach przemówień. Podręcznik Romera *De informando oratore*, który stanowił przedmiot wykładów na Uniwersytecie Jagiellońskim w ciągu całego XVII w. i jeszcze w pierwszej ćwierci XVIII w. — jest Z. Rynduchowi, wnioskując z jego książki, nie znany.

Zygmunt Brocki

Eugeniusz Koczowski, *Bitwa pod Oliwą*. Wydawnictwo Morskie, Gdynia 1968, ss. 186, ilustr.

Album wydany w Bibliotece „Morza” — o bitwie na redzie gdańskiej zwanej bitwą pod Oliwą (28 XI 1627) traktuje w części II, liczącej 50 stron. Obszerniejsza, bo licząca 77 stron, jest część I albumu: *Flota polska i szwedzka w przededniu bitwy pod Oliwą*. Dużo w niej miejsca zajmują sprawy techniczne: opisy konstrukcji ówczesnych typów okrętów używanych na Bałtyku i ich wyposażenia żeglarskiego oraz opisy uzbrojenia okrętów i załóg. Wszystko to ilustrują dziesiątki rycin. Wiele urządzeń, które autor starał się odtworzyć na podstawie źródeł i sam narysował, oglądamy po raz pierwszy. Należą tu np. rysunki: moździerza pokładowego, małokalibrowych działek relingowych (hakownic), wielolufowych „organków” lontowych, przyrządów do konserwacji i obsługi dział, rodzajów granatów artyleryjskich i ręcznych itd.

Praca oparta jest na 4 źródłach rękopiśmiennych, 11 źródłach drukowanych i 83 opracowaniach.

Z. Br.

The Correspondence of Isaac Newton. Pod redakcją H. W. Turnbulla i J. F. Scotta. Cambridge University Press, Cambridge. T. 1: 1661—1675. 1959, ss. XXXVII + 467, tabl. 6, ilustr.; t. 2: 1676—1687. 1960, ss. XII + 551, tabl. 6; t. 3: 1688—1694. 1961, ss. XVII + 443, tabl. 6, ilustr.

The Mathematical Papers of Isaac Newton. Pod redakcją D. T. Whiteside'a przy pomocy M. A. Hoskina. Cambridge University Press, Cambridge. T. 1: 1664—1666. 1967, ss. XLVI + 590, tabl. 6, ilustr.; t. 2: 1667—1670. 1968, ss. XXIII + 520, tabl. 6, ilustr.

Od kilku lat trwają w Anglii prace nad publikacją dwu pomnikowych wydawnictw spuścizny Newtona.

Pełne wydanie wszystkich znanych dziś listów napisanych przez Newtona i listów